

'hoe krijgen wij contact met het land? Telefoon en telegraaf functioneerden niet; de post werkte langzaam en onbetrouwbaar; treinen, trams, autobussen, alles stilgelegd en weggesleept; auto's niet te krijgen. Een overblijfsel van wat eens een fiets was, stond hier en daar nog ter beschikking.'¹

De Arbeiderspers kwam langzamerhand beter op gang. Er was schade aangericht aan de bedrijven te Groningen en Rotterdam en vooral aan het bedrijf te Arnhem – in dat laatste 'slaagde men er in', aldus een latere publikatie, 'verroeste onderdelen schoon te schuren, aan te vullen en in elkaar te passen tot een bruikbaar geheel.'² Aanvankelijk verschenen *De Waarheid* en *Het Parool* in oplagen die vele malen groter waren dan die van *Het Vrije Volk* maar eind '45 had het socialistische dagblad dat met tal van plaatselijke edities uitkwam, bijna driehonderdvijftigduizend abonnees – ca. honderdveertigduizend méér dan de bladen van de Arbeiderspers begin '40 hadden gehad.

Wat de heropbouw van de partij betrof, was van belang dat de partijgenoten in de provincies benoorden de grote rivieren (in het zuiden had het vroegere Tweede Kamer-lid mr. L. A. Donker begin '45 al de Sociaal-Democratische Vereniging voor Bevrijd Gebied opgericht) ook zonder contact met Amsterdam wisten wat hun te doen stond: zij gingen tot heroprichting van plaatselijke afdelingen over – begin augustus waren het er al meer dan 400.

Onder voorzitterschap van Drees was het partijbestuur op 19 mei voor het eerst weer bijeengekomen – Vorrink nam onmiddellijk na zijn terugkeer uit Duitsland zijn plaats als partijvoorzitter weer in. Het bestuur besloot, naar een naamsverandering van de partij te streven (de A van Arbeiders moest er uit verdwijnen), de banden met het NVV los te maken en de afdelingen aan te raden, voortaan niet meer op een zondag te vergaderen. Die besluiten werden begin september op een eerste partijconferentie goedgekeurd, met dien verstande dat de beslissing ten aanzien van de nieuwe naam op voorstel van de federatie-Amsterdam werd aangehouden tot het eerste naoorlogse partijcongres dat in februari '46 zou bijeenkomen. Het was ook op die eerste partijconferentie dat het voorstel van de CPN om tot nauwe samenwerking over te gaan werd afgewezen – er behoefde niet over gestemd te worden.

¹ C. Woudenberg: 'Verslag werkzaamheden partijbestuur over de periode mei-augustus 1945' in: SDAP, 46ste congres (febr. 1946): *Beschrijvingsbrief*, p. 52. ² A. J. C. de Vrankrijker: *Het wervende woord. Geschiedenis der socialistische week- en dagbladpers in Nederland* (1950), p. 228.